

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Första kammaren.

Nr II.

Lördagen den 13 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Under återopande av bilagda läkarbetyg får jag vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 13 till och med den 20 innevarande februari.

Stockholm den 12 februari 1932.

Ivar Öhman.

Att häradshövdingen herr *Ivar Öhman*, som lider av influensa, är förhindrad att delta i riksdagsarbetet från och med den 13 februari till och med den 20 februari intygas.

Stockholm den 12 februari 1932.

K. Mellner,
leg. läkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 75, med förslag till förordning angående villkoren för postbefordran av tidningar och andra periodiska skrifter.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet den av herr *Johansson, Johan Bernhard*, m. fl. väckta motionen, nr 288, om en revision av gällande stadganden rörande riksbanken.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, bevillningsutskottets memorial nr 7, första lagutskottets utlåtanden nr 8 och 9 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 9 och 10.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om införande av republikanskt statsskick.

*Om
införande av
republikanskt
statsskick.*

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 108, hade herr *Nerman* hemställt, att riksdagen ville hos regeringen begära utredning och förslag om införande av republikanskt styrelseskick i Sverige.

Första kammarens protokoll 1932. Nr 11.

Om
införande av
republikanskt
statsskick.
(Forts.)

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört:

»Utskottet hyser den uppfattningen, att skäl saknas att till övervägande upptaga den väckta frågan om en förändring av statsskicket, och får alltså hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Reuterskiöld*, som på anförda skäl ansett utskottet helt kort böra för riksdagen anmäla, att motionen icke kunde efter utskottets tanke till någon riksdagens åtgärd föranleda;

2) av herrar *Sävström*, *Strömberg*, *G. W. Hansson*, *Vennerström*, *Akerberg*, *Engberg*, *Hallén* och *Norling*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

»Utskottet håller före, att den republikanska statsformens företrädare framför den ärftliga monarkien väsentligen ligger däri, att statschefen utses genom val. Något bärigt skäl att med avseende på statens högsta ämbete tillämpa en ärftlighetsprincip, vilken skulle betraktas som både orimlig och äventyrlig i fråga om varje annat statsämbete, kan icke förebringas. Det republikanska statsskickets större ändamålsenlighet synes utskottet för övrigt ha bekräftats genom de utomordentligt stora landvinningar detta statsskick gjort under de senare åren. Utskottet finner det därför både nyttigt och önskvärt, att en utredning kommer till stånd, som dels klarlägger statschefens konstitutionella befogenheter i olika republikanska stater, dels undersöker vilken utgestaltung ett svenskt republikanskt statsskick bör ha, där, utan ändring av vårt nuvarande statsskicks faktiska, genom parlamentarismens praxis hävdvunna maktfördelning, ärftligheten ersättes med valbarheten som princip för statschefens utseende.

Utskottet får alltså hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående statschefens konstitutionella maktställning i vissa främmande länder med republikansk författning under jämförelse med vårt gällande statsskick samt rörande de författningsändringar, som erfordras för sådan omgestaltung av vårt statsskick, att statschefen utses genom val.»

3) av herr *David Bergström*, vilken ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

»Erfarenheten har lärt att, när förändringar av statsskicket genomföras i ett land, detta gemenligen sker på andra vägar än de parlamentariska. Uteslutet bör emellertid, såsom också våra grundlagar giva vid hand, ej vara att även frågor av detta slag handläggas och lösas i laglig och fredlig ordning, därest förhållandena och en utbredd folkmening kräva deras upptagande.

Då för närvarande så ej kan sägas vara händelsen, hemställer utskottet, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr **Nerman**: Herr talman! Det känns verkligen litet snopet, att vi kommunister ska behöva stå här i riksdagen och år efter år i en borgerlig demokrati och efter flera så kallade demokratiska genombrott motionera om sekelgamla borgerliga demokratiska krav. Men det tillhör väl den så kallade historiska kontinuiteten, att nya riktningar måste ta upp vad äldre har lovat men inte orkat hålla.

Den republikanska statsformen, som påyrkas i min här avstyrkta motion, är ju inte något speciellt socialistiskt eller arbetarkrav. Republiken är ett gammalt borgerligt krav, numera genomfört i de flesta länder, på sin tid omfattat med en sådan lidelse, att man till och med tatuerade in på armarna propagandafrafer som »Död åt kungarna!» — som det berättas om en borgerlig fransk revolutionsman Bernadotte.

Det är huvudsakligen tre starka skäl, som har åberopats mot den monarkiska statsformen: för det första att monarkens makt kan utnyttjas mot folket, för det andra att ärfvlighetsprincipen i fråga om ett statsämbete är absurd, föräldrad och skadlig, och för det tredje att den monarkiska styrelseformen är onödigt dyrbar.

Vidare har ju i de attacker, som gjorts i svenska riksdagen vid flera tillfällen, påpekats en hel del mera humanitära och ideella synpunkter emot kunglighet och hovkultur. För dessa mera ideella eller så att säga lyriska synpunkter kan jag inskränka mig till att hänvisa till herr Vennerströms motion och inlägg vid 1919 års riksdag och likaså till herr Hellbergs anförande då.

Monarkens maktbefogenhet är en viktig synpunkt. Att den rätt, svensk grundlag ger kungen, kan utnyttjas emot en av folkmajoriteten uppbyren regering, det har vi ett eklatant exempel på så sent som 1914. Och som en viktig och farlig befogenhet finns ju ännu kvar rätten att under vissa förhållanden störta landet i krig.

Det absurda och skadliga i det högsta statsämbetets ärfvlighet behöver jag inte spilla många ord på. År 1919 påpekades från borgerligt håll, av herr Hellberg, hur löjligt det skulle förefalla, om andra höga ämbeten, t. ex. presidentskapet i Svea hovrätt, skulle vara ärfvliga. Och i år, valåret 1932, har ju socialdemokraterna i utskottet tagit fasta på den punkten och reserverat sig för utredning. Jag hänvisar alltså i det fallet till reservanternas talan.

Vad jag för min del i år vill som allra kortast peka på som det väsentliga — i detta verkliga nödår för så stora folkgrupper — det är de ekonomiska skälen.

Det är mycket möjligt, att den svenska kungamakten kan vara relativt billig — till och med vid jämförelse med vissa lands utgifter för presidentämbetet. Mycket troligt är detta, om man tar land som Frankrike och Förenta staterna. Men det är inte korrekt att jämföra med sådana stora länder, utan man måste jämföra med smärre länders presidentförhållanden, sådana länder som Spanien, Tjeckoslovakien, Österrike eller Schweiz, och i jämförelse med deras presidentkostnader blir nog den svenska monarkien ganska dyr.

Det är vidare sant, att man på högsta ort har självant gjort en prutning i år, om jag inte räknar fel på något mindre än fem procent, på det kungliga apanaget. Genomsnittssvensken får nog vidkännas en något kraftigare reducering i sina levnadsförhållanden, men en liten prutning är det likväl. Jag tror också, att det råder en *relativ* sparsamhet vid det svenska hovet numera, om också inte jämförlig med den på Karl XI:s tid. Men apparaten är betänkligt stor i alla fall och kunde nog tåla vid en ganska hårdhänt rationalisering.

Om jag nu — utan att besvara vare sig kammaren eller mig själv med några mera ingående sifferstudier — studerar den officiella statskalendern, så finner jag där inte mindre än hela 13 dubbelspaltiga sidor personal på de kungliga hovstaterna — tretton dubbelspaltiga sidor. Det är sant, att härav bortemot hälften eller mer av utrymmet utfylles med en massa mystiska bokstavskombinationer, som verkar kemiska formler, och lydande exempelvis så, det gäller en överstekammarjunkare: KMO, OIISG bmt. OII:s Jmt, GV:s Jmt, KmstNO, R-RJohO, StkBLEopII:sO, KinDO2kl1gr, PersLSO1kl, RRS:tO1kl, Stk-SpCfO, StkTunNI, TMO1kl, StOffNedONO, StOffRumSO, KAnhABjO1kl, KFINIVRO1kl, KPrKrO2klmkr, KSAO1kl, KDDO2gr, KFrHL, KSEO2kl, SchwHedK1kl, LSkS. Det är med andra ord en förteckning över vederbörandes ordnar.

Det är också sant, att på dessa 13 sidor förekommer några dubblingar och ett antal personer, som väl inte direkt åtnjuter någon lön ur apanaget. Men där finns å andra sidan inte upptagen den stora mängden av enklare personal, av lakejer och vederlikar, alla av tjänares typ, utan där finns bara sådant folk, som måste få sina drickspengar i form av ordnar. Ensamt listan över »Hans

Om
införande av
republikanskt
statskick.
(Forts.)

Om
införande av
republikanskt
statskick.
(Forts.)

Maj:t Konungens tjänstgörande Hovstat» upptar 46 stycken finare funktionärer, från riksmarskalken och överhovmästarinnan genom statsfruarna, överhovstallmästaren och de tio kabinettskammarherrarna till kammarpager och kammartjänare. Och allt som allt upptar de 13 sidorna cirka 365 personer, allesammans kalenderpresentabla — visserligen åtskilliga oavlönade, men flera sådana med lokaler tillhandahållna av staten.

Kunglighetens telefonutgifter måste vara ganska stora. Hovet i Stockholm har cirka 100 telefonnummer, därav Konungen själv enbart på Stockholms slott 8 och riksmarskalksämberet 13, däri inräknade de idylliskt medeltida titlarna »taffeltäckare», »munsänk» och »fatbursföreståndarinna». Det är synnerligen vackra titlar, som bör bevaras, men på Skansen.

När jag här kritiserar utgifterna på första huvudtiteln, anmärker jag självklart inte principiellt på, att riksdagen betalar nödvändiga underhållskostnader för slott, som tillhör staten. Det är de speciella utgifterna för hovhållningen jag åsyftar. Till den rundliga apanagesumman kommer ytterligare en icke obetydlig summa på 300,000 kronor varje år, som folk mycket litet känner till, de s. k. Guadeloupemedlen. Enligt Nordisk Familjebok fick Karl XIII och hans tronföljare år 1813 ön Guadeloupe i Västindien. Den avträdde 1814 till Frankrike, varvid de två svenska herrarna av England fick ett skadestånd på 24 miljoner francs. År 1815 erbjöd samma två höga herrar svenska riksdagen, att de skulle betala Sveriges statsskuld, summan vet jag inte, på villkor att riksdagen för att täcka kronprinsens förluster »genom Sveriges hållning mot Napoleon» — kronprinsen var kanske i någon mån själv skuld till den hållningen — anslog ett årligt belopp av 200,000 riksdaler banco, d. v. s. 300,000 kronor, som fonderad ränta till svenska kungahuset. Och nu uppbär allttjämt svenska kungahuset sedan över 100 år detta aktningvärda tillskott till sin hushållning.

Men det är inte nog med det. Kungahuset har betydligt fler stora fördelar, som folk i allmänhet har ganska lite vetskap om. Jag förutsätter emellertid, att kammarens ärade ledamöter känner till dem, och ska därför fatta mig helt kort. Majestädet har gratisvagnar på statens järnvägar, men inte fria resor, vidare fri post och telegraf och tullfrihet för all sin import — är alltså oberörda av senaste tullökningen på både kaffe och lyxvaror. Härtill kommer, att kungligheten slipper helt undan all direkt skatt, såväl inkomst- som förmögenhetsskatt. Det är inte små skattebelopp, som staten och kommunen här går miste om. Familjen Bernadotte har ju mycket stor privatförmögenhet. Konungen uppgavs härom året äga 9.6 miljoner kronor, därav en tredjedel i utländska statspapper.

Jag avundas ingen människa en god ekonomi, men nog måste det sägas stämma ganska illa överens med tidens krav, denna ytterligt svåra kristids krav, att samtidigt som de många obemedlade och små i samhället pressas till det yttersta med ökade direkta och indirekta skatter, så har en jätteförmögenhet som den svenska kungafamiljens absolut frihet från all beskattning, och dessutom har familjen miljonapanage. Man får förlåta den fattige svenske underståten, om han tycker, att sådant är avvita och undrar, om inte något kunde göras för att få till stånd ett bättre förhållande. Ur ekonomisk synpunkt är här påtalade förhållanden fullkomligt otidsenliga, och man har alla skäl att både skattlägga den väldiga Bernadotteska familjeförmögenheten och allvarligt begrunda frågan om en billigare styrelseform.

Till de här ekonomiska synpunkterna, som den här gången, i den svåra krisituationen, har varit de viktigaste i mitt försök att få fram den republikanska tanken, kommer utom dem jag tidigare har berört hela den anda, som monarkien naturnödvändigt drar med sig av fjäsk och pressensation, ordensväsen och rangnaiviteter. Jag kan inte underlåta att också i förbifarten nämna det se-

nare, rangnaiviteten, fast det kanske är vanvördigt i en församling, där vi alla enligt rangrullan vid kungliga taffeln lär inneha överstes rang.

Konstitutionsutskottets ordförande har i en reservation hävdad, att man inte kan på fredlig parlamentarisk väg ändra statsskicket till republik. Jag böjer mig för hans sakkunskap, om den står sig. Jag tror också, att det i praktiken behövs en ganska revolutionär situation för att nå fram till förnuft här som på så många andra områden. Jag kan därför inte annat än konstatera, att man från borgerligt håll direkt hänvisar arbetarklassen till enbart samma våldsvägar, som borgarklassen tidigare vid sitt framträdande i historien har använt så framgångsrikt i fråga om kungligheten, exempelvis i Cromwells England och Robespierres Frankrike.

Jag har emellertid velat föra fram tanken på kungamaktens avskaffande i en konstitutionellt lugn tid och med den parlamentariska mildhet, som även vi kommunister föredrar så länge vi överhuvud taget får använda den. Jag är övertygad om, att åtskilliga av oss nu levande, kanske till och med här i kammaren, kommer att få uppleva den svenska republiken — upprättad under omständigheter, som kunna komma monarkiens riddare att önska, att de på ett tidigare stadium röstat lite annorlunda och inte utan vidare röstat ner de fredliga republikmotionerna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min motion.

Herr Vennerström: Herr talman! Bland de reservationer, som äro fogade till detta utskottsbetänkande, finnes en, där jag är bland undertecknarna, och jag ber därför att i korthet få motivera denna reservations yrkande och innehåll.

Herr Nerman, motionären, började sitt anförande med att klaga över den onda tiden, då kommunisterna voro tvungna att fullfölja en gammal borgerlig tradition och plöja i de borgerliga republikanska fårorna från exempelvis mitten av 1800-talet — jag förmodar, att det är herr Nermans mycket älskade republikanska vänner herrarna Sturzenbecker och Carlén, som han i detta fall syftar på.

Hela herr Nermans uppläggning av anförandet här i dag fullföljde dessa goda borgerliga traditioner. Jag hade för min del förmodat, att en så revolutionär ande som herr Nerman hade kommit tågande fram över Norrbro med något muskedunder på axeln, stormande »fyrkanten», firande ner den kungliga fanan och hissande sovjetstjärnan på den raserade kungaborgen. Och då finner jag i stället min gamle revolutionäre vän hålla ett älskvärt och borgerligt kåseri, som gläder och fröjdar oss allesammans, och som ingalunda injagar någon nämnvärd skräckstämning. Därjämte finner jag, att han kommer med ett yrkande, som går ut på, att regeringen, d. v. s. Kungl. Maj:t och konungen själv, skulle i vanliga lojala, parlamentariska och lagliga former föreslå konungens avskaffande. Jag har därmed endast att inkassera herr Nerman-revolutionären i vårt hyggliga borgerliga umgänge.

Men i övrigt vill jag som gammal socialist och republikan alltjämt deklarerera samma bekännelse, som jag gjorde år 1919 i den av hr Nerman anförda republikmotion, som jag den gången väckte och i vilken jag alltjämt kan underskriva vartenda ord.

Här föreligger nu inte någon socialistisk motion. Vi ha icke ansett detta ärende ha större aktualitet just för dagen. Det kan ju inte vara fråga om att gå fram till ett omedelbart och ögonblickligt avskaffande av kungamakten — en sådan aktualitet har uppenbarligen inte denna fråga. Men det är ju tämligen naturligt, att det, då kungamakten en gång faller, när utvecklingen själv skapar händelseförloppet och när en kanske mer eller mindre revolutionär eller kritisk situation kommer, kan vara av värde, att man i förväg har genomtänkt

Om
infrående av
republikanskt
statsskick.
(Forts.)

Om
införande av
republikanskt
statsskick.
(Forts.)

problemet och en liten smula trängt in i de stora och viktiga grundproblem, som alltjämt finnas vid ett genomförande av ett republikanskt statsskick.

När emellertid för dagen en motion föreligger, är det självklart, att vi från socialdemokratiskt håll också deklarerar vår gamla principiella republikanska åskådning. Vi anse det vara fullkomligt självklart, att likaväl som vid tillsättandet av exempelvis en folkskollärare eller vilken statstjänstemannabefattning som helst meriter och duglighet skola gälla, så är det naturligt, att detsamma bör vara gällande, även då det är fråga om statens högsta befattning, nämligen statschefen själv. Det är orimligt, herr talman, att t. ex. ett generaldirektörsämbete eller ett statsrådsämbete eller, för att tänka på konstitutionsutskottets ärade ordförande herr Reuterskiöld, en professor i statsrätt skall gå i arv från fader till son utan hänsyn till kvalifikationer och till visad duglighet, och självfallet lika orimligt är det, att den högsta befattningen i samhället utan vidare skall gå i arv utan all hänsyn till kvalifikationer och duglighet.

Jag skulle här till utskottets allvarligt lyssnande ordförande herr Reuterskiöld vilja ge det tänkespråket på vägen, att om vi se ut över världen i detta ögonblick, finna vi i vad det gäller republikerna inom den strängt borgerliga marginalen exempelvis en man som Hindenburg som vald president eller en man som Hoover eller en man som Svinhufvud representera en duglighet och skicklighet, som säkerligen väl kan mäta sig med den, som uppbares av de olika representanterna för det ena eller andra kungahuset.

Jag vill yttermera endast säga, att till de problem i frågan om republiken, som man gärna i förväg på allvar kan undersöka, hör exempelvis spørsmålet om metoderna för valet av president. Vi kunna tänka oss den direkta metoden, som man tillämpar i Tyskland och Amerika, vi kunna också tänka oss den indirekta parlamentariska vägen, som man valt i Frankrike — det gäller alltså olika metoder för ett presidentval. Därjämte bör man även tänka sig in i en sådan fråga som den maktbefogenhet, som bör tillerkännas presidenten i en eventuellt kommande svensk republik — om den kommer i min eller herr Nermans livstid, vill jag för min del inte uttala någon som helst spådom om. Det kan dock vara skäl, att man redan i förväg tänker sig in i frågan, huruvida man i sådant fall närmast bör taga upp som mönster exempelvis den amerikanske presidentens maktbefogenhet; han är en konungs vederlike, och till och med mer än en konungs vederlike, när det gäller makt. Eller man kan tänka sig att stanna exempelvis vid den franske presidentens maktbefogenhet, som är väsentligt mindre, eller rent av taga som mönster den schweiziske presidenten eller andra, vars maktbefogenhet ligger ännu ett stycke närmare nollpunkten.

Med dessa ord, herr talman, har jag velat rent principiellt motivera, varför vi socialister vidhålla den ståndpunkt, som vi intogo, då denna fråga senast behandlades, nämligen år 1928. Vår ståndpunkt nu och vår motivering till vårt yrkande äro identiskt samma år 1932, som de voro 1928.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Vi äro väl alla som moderna människor tämligen överens om, att monarkien är en medeltida institution, som bör avskaffas såsom otidsenlig och dessutom farlig för demokratien. Jag fäster därvid inte så stor vikt vid den ekonomiska synpunkt, som herr Nerman lade på detta problem. För mig är det viktigaste skälet, att hoven i regel äro nära lierade med militärmakten och att hoven mycket ofta utgöra reaktionära härdar. Detta tror jag är det viktigaste skälet till, att man måste söka få till stånd en ny konstitutionell ordning på denna punkt.

Herr talman! Kravet på republik har varit aktuellt vid åtskilliga tillfällen, senast 1914 och 1916—1917. Det kan tänkas, att detta krav, ifrån att vara ett teoretiskt krav som icke träder direkt i förgrunden, blir ett verkligt aktuellt

krav. För min del skulle jag tro, att så kan komma att bli fallet, och det kan hända, att det blir generaler för hemliga kårer, som komma att aktualisera det.

*Om
införande av
republikanskt
statsskick.
(Forts.)*

Greve Spens: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte bifalla utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag har med förväntan avvaktat, att utskottets ärade ordförande skulle uppträda och i någon mån klargöra sin uppfattning, att konungamakten inte kan avskaffas annat än genom en blodig revolution. Denna makt skulle nämligen vara inskriven i stjärnorna och till den grad laglig, att den icke på laglig väg kan avskaffas, utan att det fordras, att blod flyter.

Det är verkligen en oerhört grym uppfattning från medeltiden, som Reuter-skiöld företräder, och vi ha från alla partier förvånat oss över denna hans ståndpunkt.

Det finns likväl en förmildrande omständighet för utskottets ordförande. När den första republikmotionen väcktes i riksdagen, så delade sig uppfattningarna på tre linjer. Hela högern i andra kammaren omfattade då Reuter-skiölds uppfattning, rubb och stubb utan undantag. Liberalerna gingo fram på en annan linje och förklarade, att visst kan kungamakten avskaffas på laglig väg — vi höra nu i David Bergströms reservation en välgörande påminnelse om denna uppfattning gentemot ordförandens blodtörst. Det fanns emellertid ingen anledning just då, tyckte liberalerna. Socialdemokraterna hade ju året förut på sin partikongress uppfört just detta krav, och då trodde jag och många andra med mig — ty vi voro flera motionärer i denna fråga — att nu skall man väl också aktualisera ärendet så småningom, och därför väckte vi motionen. Men så kom det plötsligt order från högsta ledningen att stoppa underskrifterna, i annat fall hade man, som det såg ut, fått samtliga socialdemokrater utom ledningen med på motionen. Sedan skrevo utskottets socialdemokrater — den tredje linjen — att det var klart, att det skulle ske någon gång, men de tyckte, att det var otrevligt att förslaget väckts i en sådan olämplig tid. På det sättet hade man egentligen allesammans i partiet emot sig. Bland motionärerna var även herr Sandler, då nyvald riksdagsman.

Nu är det i alla fall ovillkorligen ett framsteg, att här står en ensam ordförande och professor i statsrätt som representant för den gamla högeruppfattningen. Alla andra av de konservativa ha fallit till föga inför vår grundlags bud, att den kan ändras och rättas i alla sina punkter på laglig väg. Därmed ha vi vunnit något i jämförelse med den enligt min uppfattning efterblivna ståndpunkt, som högern intog, då den första motionen väcktes.

Emellertid står Reuterskiöld ensam kvar, och jag ber honom: Stig upp på tribunen och tala för oss! Må den siste kämpen på skansen giva sig tillkänna, så att vi få en fyrbåk att se på, innan det gamla faller i sin djupa grav!

Jag har sedan återkommit en gång med min motion. I några utländska tidningar har det stått ungefär så: Herr Lindhagen, vem är det? Jo, det är en person, som »varje år väcker en republikmotion i svenska riksdagen». Men det gör han inte, för man kan tröttna på det också. Men den ensamstående gestalten i ordförandens person uppmuntrar verkligen till fortsättning, det måste jag säga.

Det är därför glädjande att socialdemokraterna i utskottet nu vid detta tillfälle enat sig om en reservation. Vennerström sade emellertid, att »eftersom motionen var väckt», så kunde de ju inte annat. Den knappast märkbara stämman, med vilken Vennerström talade i denna punkt, angav kanske

Om
införande av
republikanskt
statskick.
(Forts.)

också, att reservanterna nu lika litet som inför den första republikmotionen äro särskilt begejstrade över, att denna sak nu var framkommen.

Jag tycker det är bra, Nerman, att du i alla fall fortsätter på den gamla linjen och påminner oss om livets verkliga realiteter! Och därför yrkar jag bifall till den socialdemokratiska reservationen, ehuru den är skriven något på skruvar. Men den är i alla fall ett uttryck för vad vi inte kunna komma ifrån.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu föredragna utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle godkänna den av herr Sävström m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle bifalla den i ämnet väckta motionen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Nerman* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits godkännande av den av herr Sävström m. fl. avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Sävström m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Om
införande av
enkammar-
system.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om införande av enkammarssystem i den svenska riksdagen.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 107, hade herr *Nerman* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till regeringen anhålla om utredning och förslag till enkammarssystem med de ändringar i grundlagarna, som härför erfordrades.

I detta utlåtande hade utskottet yttrat:

»Utskottet finner de av motionären anförda skälen för tvåkammarssystemets avskaffande icke vara övertygande. Tvåkammarssystemet bör bedömas med hänsyn till sin ändamålsenlighet som arbetsform i vårt nuvarande statskick. I sådant avseende har vårt tvåkammarssystem, som med det gemensamma voteringsinstitutet i visst avseende intar en mellanställning mellan enkammarssystem och tvåkammarssystem, befunnits tjänligt för uppgiften att på sin nuvarande demokratiska grund trygga omsikt, kontinuitet och självkontroll vid ärendenas handläggning.

Utskottet får alltså hemställa, att förevarande motion icke måttte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Beträffande motiveringen hade reservationer utan angivna yrkanden avgivits, utom av andra,

- 1) av herr *Reuterskiöld*,
- 2) av herrar *Vennerström* och *Norling*.

Herr **Nerman**: Herr talman! Det lönar sig väl inte att i dag ägna många ord åt förslaget om en mera rationell parlamentsform. Det är ju naturligt, att större konstitutionsändringar i regel kommer först i brytnings-tider och på annan väg än den parlamentariska. Den svenska konstitutionen kom genom en statskupp.

Så länge första kammaren genom fyrkskalan innebar en stark utmaning mot folkmajoriteten, var propagandan mot första kammaren stark. År 1902 förklarade Hjalmar Branting, att »utveckling fram mot enkammarssystem är den rationella lösningen ur alla svårigheter». 1919 förde herr Vennerström m. fl. fram en energisk motion med 9 sidors motivering för enkammarssystem och hävdade, att man bör »naturligtvis ej låta sig nöja med den magra kompromissen i författningsfrågan» av år 1918. Herr Höglund kallade 1919 första kammaren »en bra oskön puckel på vår författning». 1920 förklarade herr Viktor Larsson i Västerås, att han vore »förvissad, att det socialdemokratiska arbetarpartiet i Sverige nog kommer att taga upp förstakammarproblemet när den tiden kommer». Och jag skulle tro, att det ännu står kvar på det socialdemokratiska parti-programmet.

Men sedan ett decennium har kravet på enkammarssystem varit övergivet av den officiella socialdemokratin. Herr Lindhagen har sökt hålla gamla ideal varma, och kommunisterna har gång på gång friskat upp frågan, men förgäves. Och inte lyckas jag nu ett dugg bättre i dag. Man tycks finna allt bra som det är.

Konstitutionsutskottet säger, att det svenska tvåkammarssystemet är ändamålsenligt som arbetsform, att det tryggar »omsikt, kontinuitet och självkontroll vid ärendenas handläggning». Ja, men numera äro kamrarna ju så lika. Samma frågor debatteras på samma sätt av samma partier i ungefär samma styrkeproportioner, och i de stora frågorna blir resultatet detsamma. Andra kammaren är inte folkligare än första, första kammaren är inte visare än andra. Min motion innebär heller inte någon principiell attack mot första kammaren, som kanske ändå har en fördel framför den andra: att värtaligheten här är mera koncentrerad. Vilken kammare man offrar må vara en smaksak.

Vårt kommunistiska förslag betonar framför allt besparingssynpunkten. I den rådande krisen har regeringen tagit initiativ till nedprutning av riksdagsmännens löner. Och intet ont i det. Det ger något till statskassan, men det skulle ge betydligt mer, om man droge in en kammare — moderna författningar som den tyska och ryska kunna reda sig med en kammare. Även om denna enkammarriksdag, för att ge de små partierna rättvisa, utökades till låt oss säga 300 ombud, så vore det nog, och man sluppe få den parlamentariska debatten i två upplagor, riksdagstrycket kunde nedbringas till hälften o. s. v.

Jag beklagar, att man inte är böjd för en tidsenlig rationalisering också på det parlamentariska området, men får tills vidare nöja mig med att leva på hoppet om en bättre framtid.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min motion.

Om
införande av
enkammar-
system.
(Forts.)

Herr Strömberg: Herr talman! Den förste ärade talaren har ju rätt i sin erinran om, att det fanns en tid, då frågan om enkammarssystem var verkligt aktuell i vårt land. Det var under den tid, då första kammaren alltjämt vilade på en privilegierad grund. Första kammaren hade då möjlighet att motsätta sig folkets krav på ett helt annat sätt än den nu har. Man måste erkänna, att sedan vi efter antagandet av nu vilande grundlagsändringsförslag fått bort den sista resten av denna privilegierade ställning, nämligen censusstrecket, så vilar också första kammaren på en fullt demokratisk grund.

Då återstår att överväga, huruvida enkammarssystemet ur praktiska synpunkter är starkare än ett tvåkammarssystem. Därvidlag bör man icke anlägga så enkla synpunkter, som den siste ärade talaren gjorde. Att anlägga finansiella synpunkter eller rena besparingssynpunkter på en fråga av sådan vikt tror jag är alltför ohållbart. Man bör erinra sig, att i de länder, som ha enkammarssystem, har man skapat garantier av ett eller annat slag för alltför förhastade beslut, och man måste fråga sig, därest vi i vårt land skulle införa ett enkammarssystem, vilka garantier som måste uppställas som vore bättre än dem vi nu ha. Är det bättre att vid besluten skola erfordras kvalificerad majoritet, eller att det kan bli godkänt först efter flera läsningar o. s. v.? Jag tror, att vid saken tål att diskutera.

Vi ha i utskottet denna gång icke avfärdat motionen såsom tidigare med den motiveringen, att frågan för närvarande inte är aktuell, utan vi ha ansett, att motionen borde få en saklig behandling. Det har inom utskottet funnits majoritet för den uppfattningen, att ett tvåkammarssystem sådant som vårt är att föredraga såsom arbetsform. Det har säkert också funnits mycket goda skäl därför, ehuru jag är övertygad om, att vad vi än anfört, hade den ärade motionären ändå icke varit belåten enär vi kommit till ett avstyrkande av motionen.

Herr Nerman ville nu göra gällande, att det inte vore någon mening att ha två kamrar, emedan de äro precis lika. Jag måste undra, om inte herr Nerman har läst vår grundlag ganska illa. Vi känna ju annars alla till, att det är en betydande artskillnad mellan första och andra kammaren. En artskillnad, som ligger bland annat däri, att vi beträffande första kammaren ha de medelbara valen. — Första kammaren är således icke direkt berörd av en tillfällig folkstämning som den andra. Vidare ha vi de åttaåriga perioderna, något som man helt visst måste erkänna skapar en större stadga åt första kammaren. Vi ha vidare den successiva förnyelsen, den högre valrättsåldern o. s. v. Detta allt är saker, mot vilka man icke kan anföra några anmärkningar ur rent demokratisk synpunkt.

Jag tror således, herr talman, att det funnits ganska goda skäl för utskottet att gå på den linje det gjort, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag väntade, att de många reservanter, som ha skrivit blanka reservationer, skulle låta höra sig, så att man fick veta vad de mena. Jag vill fästa konstitutionsutskottets uppmärksamhet på, att det står i grundlagen, att utskotten skola avgiva utlåtanden över motionerna. Sålunda är det också meningen att reservanter skola avge utlåtanden över sin ståndpunkt, så att vi få veta vad de verkligen vilja och vad det gäller. Det är olagligt att tillåta blanka reservationer. För min del har jag inte gjort mig skyldig därtill mer än någon enstaka gång, då jag helt enkelt inte hann skriva ned vad jag ville förorda.

Vidare vill jag i denna sak anmärka, att motionstiden, i vad det gäller grundlagsfrågor, ännu inte gått till ända. Jag kan inte påminna mig, att man tidigare så här innan motionstidens utgång avgjort motioner i utskottet. Jag

hade, herr talman, tänkt att inom motionstiden återigen väcka en motion om enkammarssystem med tämligen utförlig motivering, och nu kommer utskottet i förväg, före motionstidens utgång, och avger utlåtande över allenast herr Nermans motion.

*Om
införande av
enkammar-
system.
(Forts.)*

Vi ha också att vänta ifrån regeringen ett förslag om nedsättning av riksdagsmännens arvoden, och den saken beröres även i herr Nermans motion, som erinrar om enkammarssystemets besparingar även i fråga om arvodesbeloppen till riksdagsmännen. Det hade jag också tänkt speciellt betona i min motion. Från riksdagsmannahåll har man svarat regeringen med att framföra förslag om nedsättning av statsrådets löner och likaså — vilket senare jag tycker finns särskilt fog för — indragning av deras riksdagsmannaarvode under den tid de tjänstgöra som statsråd och uppbära statsrådsarvode.

Dessa frågor höra så nära ihop, att jag verkligen tycker, att utskottet under den sakkunniga ledning, som en professor i statsrätt bör kunna utöva, bort skjuta på frågan, till dess motionstiden utlöpt och även till dess regeringens proposition i ämnet kommer under utskottets behandling. Nu väcker jag väl min motion i alla fall. Det skall bli egendomligt att se, vilket svar den får.

Vad angår tvåkammarssystemet har den siste talaren sökt anföra ett för svar för detta på den grund, att denna första kammare vore så behöflig för att förhindra förhastade beslut. Det lär ju också vara meningen med tvåkammarssystem. Men jag frågar: är inte andra kammaren tillräckligt kapabel själf att hindra förhastade beslut? Ha vi någonsin sett, att den förhastat sig under de sista åren, sedan första kammaren fick sin nya organisation? Kan man inte rent av snarare säga, att första kammaren någon gång under intryck av en viss hänförelse för en sak fattat ett s. k. förhastat beslut, som stoppats av andra kammaren på grund av att där saknats samma hänförelse för ämnet som i första kammaren?

Vi äro precis som tvillingbröder bägge två. Det finns ingen reson i systemet — annat än den stora resonen, att första kammaren är älskad av alla partier som en tillflyktsort och en pensionsanstalt för pampar, som inte få rum i andra kammaren, men som här kunna få säte och stämma och arvode. För min del har jag, herr talman, ingenting alls emot att få sitta kvar i första kammaren så länge som helst. Men när jag skall yttra mig sakligt i anledning av en motion måste jag säga, att detta tillstånd är ett spektakel, helt enkelt ett kolossalt spektakel.

Tänk så bra det vore med ett rationellt enkammarssystem! Tänk vilken minskning regeringen kunde få till stånd i fråga om riksdagsmännens arvoden på ett rationellt och framsynt sätt, i stället för att genom minskning av arvodena en del personer, enligt regeringens avsikter icke längre skola kunna gå i land med att vidare representera sin landsända i riksdagen. Man kan visserligen bestämma arvodena efter behovsprincipen, om någon utväg därtill står till buds. Men regeringens förslag är ett reaktionärt attentat mot de mindre bemedlades möjlighet att få bli representanter i riksdagen. När en gång regeringens proposition kommer, gäller det att se upp med detta förnyade anlopp mot författningen och parlamentarismen. Detta hindrar icke, att man i alla fall på ett rationellt sätt verkligen kan inlåta sig på att skrida till en minskning av riksdagsarbetets omkostnader för staten. Det kan inte ske på något ideellare och mera praktiskt sätt än att komma ifrån dualismen i två kamrar utan mening och få ett enkammarssystem, byggt på delvis nya grunder.

Det står till och med i konstitutionsutskottets utlåtande, att första kammaren måste finnas för att »trygga omsikt, kontinuitet och självkontroll vid ärendenas handläggning». Vilket fruktansvärt försök att slå blå dunster i ögonen på oss! Och vilken oförskämdhet mot andra kammaren!

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Nermans motion.

Om
införande av
enkammar-
system.
(Forts.)

Herr **Vennerström**: Herr talman! Då herr Lindhagen angrep oss blanka reservanter, om jag får begagna den termen, ber jag att ögonblickligen få besvara hans angrepp. Rörande lagligheten eller olagligheten av utskottets handläggning av frågan hänvisar jag herr Lindhagen till herr Reuterskiöld; han är i det fallet rätter svarande. I vad det gäller oss blanka reservanter ber jag herr Lindhagen vara vänlig att meddela, var i grundlagen det står utsagt, att en reservant ovillkorligen grundlagsenligt är skyldig att mer eller mindre utförligt motivera sin ståndpunkt. Det står att utskott skall avge utlåtande, men en reservant är inte ett utskott. Detta om den saken.

I vad det sedan gäller själva sakfrågan innebär min blanka reservation inte i allt detsamma, men delvis detsamma som det herr Lindhagen sade. Jag ville verkligen inte vara med om att utsätta andra kammaren för den oförsämdheten, sade herr Lindhagen — jag skall vara litet mildare och säga den prickningen — att den inte garanterar nödig »omsikt, kontinuitet och självkontroll vid ärendenas handläggning». Jag får verkligen lov att säga, att mogenheten i andra kammaren är fullt ut väl så stor som i första kammaren, och jag tror inte, att någon av oss har någon anledning att i det fallet rida på några höga hästar gentemot den av folket självt direkt valda kammaren.

För mig spelar numera frågan om enkammarssystem eller tvåkammarssystem relativt liten roll. Det är arbetsformer båda delarna, och demokratin kan rymmas inom båda formerna. Men jag vill inte utan vidare i detta läge ge tvåkammarssystemet med den nuvarande första kammaren det höga vitsord, som det erhållit i den motivering, som finns i utskottets betänkande.

Det har varit en mycket stillsam och hygglig och idyllisk tid under det senaste årtiondet efter de stora omvälvningarna. Det har inte varit några nämnvärt brännbara saker varken i första kammaren eller i andra. Detta gör, att såvitt jag kan förstå ha besluten varit ungefär likadana i första kammaren som i andra, och jag kan instämma med herr Lindhagen däri, att det inte varit någon nämnvärd skillnad på klokheten och insikten i de båda kamrarna.

Men jag vill för min del inte utan vidare vara med om att för framtiden utfärda detta vackra vitsord ens åt den nuvarande första kammaren i vårt tvåkammarssystem. Jag vill icke göra det, då vi i vårt södra grannland ha fått ett bevis på, hur ändå tvåkammarssystemet kan rida spärr mot en demokratisk utveckling och emot att folkviljan och folkmajoriteten, som talar genom den folkvalda kammaren, får sin vilja fram. Jag avser nämligen det förhållandet, att det danska landstinget, som ju väsentligen har samma roll som första kammaren i Sverige, det ena året efter det andra gått emot det av den danska regeringen med stöd av folketingets parlamentariska majoritet framlagda nedrustningsförslaget. Jag kan inte finna, att ett dylikt blockerande av vägen för folkviljan utan vidare skall erhålla ett sådant vitsord, som lämnats i motiveringen till här föreliggande utskotts betänkande. Det kan tänkas samma situation i vårt land. Vår nuvarande första kammare har ännu icke satts på provet och bestått det. Och det är av den anledningen jag inte nu vill binda mig, utan förbehåller mig fria händer för framtiden rörande detta spörsmål.

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman! Den ärade representanten på västernorrlands- och jämtlandslänsbanken har gjort tre anmärkningar mot den prövning, som konstitutionsutskottet givit den föreliggande motionen, vilka jag i egenskap av utskottets ordförande med ett par ord skall upptaga till bemötande.

Det första påståendet var, att det hade begåtts en olaglighet genom att man bifogat blanka reservationer. Det är så långt ifrån fallet, att det tvärtom är fullkomligt grundlagsenligt. Enligt grundlagen remitteras frågorna till utskott för *utskotts* utlåtande, och det är uttryckligen stadgat, att utskottets ut-

låtande icke får uppehållas av, att reservationer draga för långt ut på tiden. Om nu en reservant vill ha en längre utredning av sin ståndpunkt, men icke har möjlighet därtill, får han nöja sig med att avgiva en kort reservation eller att avgiva en blank reservation. Det finns intet avseende, som grundlagen fäster vid reservationer; det är en rätt för reservanten, men ingen skyldighet. Beträffande de nu avgivna blanka reservationerna äro de angivna till sitt innehåll; de röra motiveringen, och det kan vara en underordnad fråga, vilka punkter i motiveringen som därvidlag icke varit av sådan art, att reservanterna kunnat biträda dem. Det är olika synpunkter för olika reservanter. Jag skall icke gå in på, varför jag för min del icke ansett mig kunna biträda den motivering, som är utskottets, det är tämligen likgiltigt. Jag vidhåller, att här icke föreligger något som helst grundlagsstridigt.

Den andra anmärkningen, som däremot rör utskottet, var påståendet, att den motivering, som finns, var i särskilt hög grad — jag vill icke upprepa talarens ord, men jag omskriver dem — hänsynslös mot andra kammaren, om jag fattade honom rätt. Det är alls icke fallet. Vi måste erinra oss, att ett utmärkande drag för vårt svenska föredragningsätt är samtidigheten i båda kamrarna. Om det vore så, att första kammaren alltid fick behandla en fråga, först sedan andra kammaren behandlat den, för att då slå ihjäl den, om det behöves med hänsyn till omsikt och försiktighet, skulle man möjligen kunna säga så, som den ärade talaren här sade. Men hos oss behandla kamrarna alla frågor samtidigt, och det händer lika ofta eller åtminstone mycket ofta, att första kammaren tager en sak, som andra kammaren slår ihjäl, till stor lycka för kontinuiteten och utvecklingen. Sådant kan inträffa, och därför gäller utskottets yttrande ej någon viss kammare, utan avser resultatet av den ordning, vi ha. I den punkten har jag ej haft något att erinra mot utskottets motivering.

Den tredje och viktigaste erinringen, den ärade talaren gjorde, var, att utskottet har kommit med ett utlåtande över en motion i en grundlagsfråga. fastän motionstiden icke är utgången. Nu förhåller det sig så, att det ej finnes någon som helst bestämmelse om skyldighet för utskotten att avvakta motionstidens utgång, och det vet den ärade talaren mycket väl, eftersom han mångfaldiga gånger har påtalat samma sak, att utskotten ej alltför sällan komma med utlåtanden, innan motionstiden är utgången. Motionstiden är en begränsning i den enskilde riksdagsmannens rätt med hänsyn till framläggandet av självständiga förslag, men det kan finnas även andra begränsningar. Motionstidens fastställande i grundlagen innebär, att man icke kan väcka motioner under hela riksdagstiden, men som den ärade talaren säkerligen vet, förhåller det sig med avseende på grundlagsfrågorna så, att hela tiden mellan 1866 och 1909 kunde man väcka grundlagsförslag under hela riksdagen. Icke kunde utskottet på den tiden vänta till riksdagens slut för att komma med sina utlåtanden i förekommande frågor. När man 1909 införde en begränsning av fyrtio dagar, var det ingen annan avsikt därmed än den att göra en begränsning med hänsyn till motionerna. Sedan blir det en omdömesfråga för konstitutionsutskottet, om det anser sig böra avvakta motionstidens utgång eller ej, och konstitutionsutskottet avvaktar motionstidens utgång i sådana frågor, där man antingen vet sig kunna förvänta en kungl. proposition eller har anledning antaga, att andra motioner, som äga sammanhang med en redan väckt, också komma fram och att frågan har någon verkligt större aktualitet. Men i sådana frågor, där enligt utskottets mening det icke finnes mer än en allmännare mening inom kamrarna, nämligen att det hela icke kan leda till någon åtgärd, har det synts utskottet tämligen lönlöst att vänta på en motion, som kanske icke behöver komma, kanske icke kommer, men som, om den kommer, blir behandlad i sin ordning med samma resultat. Jag tror icke, att man skall begränsa vare sig konstitutionsutskottets eller de andra utskottens rätt att avgiva utlåtanden med rent

Om
införande av
enkammar-
system.
(Forts.)

Om
införande av
enkammar-
system.
(Forts.)

formella bestämmelser, ty man kan väl också förvänta, att de valda utskotten ha något omdöme angående de frågors kvalitet, som äro till dem remitterade.

Herr Lindhagen: Jag anser, att det är meningen, att utskottet skall för oss avgiva utlåtande, d. v. s. en motivering och en hemställan, så att vi kunna vid ärendets avgörande pröva de olika synpunkter, som gjort sig gällande i utskottet, och det får man ej genom reservanterns blanka reservationer. När det gäller om utskottet, att det skall avgiva utlåtande, är det självklart, att det också skall gälla om reservanterna. Om man nu överhuvud har någon reservationsrätt, vilket enligt konstitutionell praxis anses, att vi ha, då skall man också meddela oss sin avvikande mening, och då är det av så mycket mera vikt, att man får veta vad som utgör motiveringen för, att det finnes en olika mening mot utskottsmajoritetens. Den siste talaren menade, att motiveringen är en mindre betydelsefull sak. Men det är väl tvärtom det förnämsta. Det är själva utgångskravet, hjärtelaget, och det är på grundval av det man kan bygga upp yrkanden.

Slutligen sade utskottsordföranden, att det är icke alls föreskrivet, att ett utskott skall avvakta motionstidens utgång. Men det har varit god anda inom den svenska riksdagen i alla fall och har blivit konstitutionell praxis, att man avvaktar motionstidens utgång. Det här är första gången, jag funnit, att konstitutionsutskottet rusar åstad på detta sätt. Vad ha annars motionärerna för garanti, att deras sak skall bli allsidigt bedömd, om man nu vill frångå en sådan princip? Jag har visserligen upplevt sådana fall, och själv varit med i gamla lagutskottet att icke avvakta motionstidens utgång, när det varit något särdeles brådskande, såsom de sista tullbesluten eller något liknande, och när det gällt kristidsförfattningar. Då man icke kunnat vänta, har man måst böja sig för dessa högre nödvändigheter men icke annars.

Nu kommer utskottets ordförande till sist med det påståendet, som är fullständigt och oresonligt revolutionerande i våra parlamentariska grundsatser och traditioner, att när utskottet, som han sade, tror, att det ej finnes någon resonans i kamrarna för annat än vad utskottsmajoriteten tycker, då behöver man ej avvakta motionstidens utgång. Kan man tänka sig ett mera antiparlamentariskt reaktionärt yttrande, som omkastar alla parlamentarismens grundsatser och visar förakt för de enskilda representanternas rätt att framföra de bekymmer, som de och deras valmän ha! Det har i alla fall hänt, att även en kammare kunnat bli omvänd av en större debatt i en sådan fråga, och skall det då äventyras, att det icke vidare får äga rum?

Jag tycker, att då jag nu för min del yrkar bifall till motionen, vore det väl lämpligt, att någon av reservanterna åtminstone yrkade, att kammaren utan motivering eller med ogillande av motiveringen ville bifalla utskottets förslag. Det har jag ej tillfälle att göra med den ståndpunkt, som jag nu intager.

Herr Örne: Herr talman, mina herrar! Jag vill ej på något sätt söka vederlägga den karakteristik, herr Lindhagen gav av sin roll i kammaren numera. Det är ju så, att herr Lindhagen är en mycket ung man, och blygsamhet kläder alltid unga män, men det kan ju hända, att karakteristiken också är objektivt riktig.

Jag vill bara påpeka, att det offentliga livet tillförts många dugliga arbetare i vingården ifrån första kammaren, och det skulle helt säkert i många avseenden sett ut på annat sätt här i landet, om dessa krafter hade varit borta från det offentliga livet. För övrigt vill jag bara säga, att betydelsen av en regulator av första kammarens natur ej träder fram, så länge vagnen går på en jämn och säker väg. Den visar sig först i utförsbackarna, och tills vidare

ha vi icke befunnit oss i en sådan utförsbacke, där regulatören verkligen varit av behovet påkallad. Tills vidare har det varit så, att första kammaren tillfört det offentliga livet åtskilliga goda arbetskrafter, som ha gjort landet nytta, och det tycker jag icke, att herr Lindhagen bör förneka, även om han sätter mycket ringa pris på sin egen insats här.

*Om
införande av
enkammar-
system.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Det är givet, att ju större antal platser, som stå till förfogande i riksdagen, desto flera dugande personer kommer det in. På samma gång ville väl den siste talaren med sitt inlägg ha sagt — jag vet ej, om det också var blygsamt — att det är många icke dugande, som komma in i kammaren. Det var kanske icke meningen, att den siste talaren ville poängtera det, men det lät nästan så. Och jag undrar, om ej bakom detta yrkande ligger ett lystmäte åt Nietzscheanismen, vilken jag ej uppskattar, ty vi äro nog dugande alla, var på sitt sätt. Eljest borde vi väl med talarens uppfattning öka antalet riksdagsmän till exempelvis tvåtusen. Då blir det plats för ännu flera dugande män, herr Örne. Tänk vilken förlust vi sålunda lida genom att det bara är det antal i kammaren, som vi för närvarande ha.

Kommer ett enkammarsystem utan bostadsband, som då blir nödvändigt, blir det väl i alla fall valmännens sak att här och där, såsom det sker i andra länder med huvudsakligen enkammarsystem, söka upp dessa dugande män, som dock ofta nog, i samma mån de äro experter, äro farliga och ensidiga människor.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nerman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville första för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om allmän folkomröstning i avrustningsfrågan.

*Om
folkomröstning
i avrustnings-
frågan.*

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 217, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t äska framläggande jämlikt 49 § 2 mom. regeringsformen vid denna eller senast nästa riksdag av ett lagförslag om att allmän folkomröstning i avrustningsfrågan skulle anställas — exempelvis mellan meningar för bibehållandet

*Om
folkomröstning
i avrustnings-
frågan.*

av en stark härordning efter svenska förhållanden, för en starkt nedskuren härordning eller för en fullständig separat avrustning med bibehållande allenast av en ordningsmakt.

(*Forta.*)

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herr *Reuterskiöld*.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Jag har tillåtit mig väcka en motion, att den i våra grundlagar införda bestämmelsen, att fakultativ folkomröstning skall kunna äga rum, måtte användas i flera fall, än när det gäller nykterhetsfrågan, till vilken folkomsröstningen i norden hittills varit begränsad. När vi nu stå inför avrustningssträvandena inom världspolitiken i allmänhet, gäller det väl mer än någonsin, att folkets röst får göra sig gällande, och avrustningsfrågan är av minst lika stor betydelse och lika populär inom folkmedvetandet som nykterhetsfrågan.

Nu har utskottet här verkligen skrivit en något litet längre motivering. Konstitutionsutskottets utlåtanden äro ju som bekant på senare tider i strid med grundlagsstiftarnas uppfattning de magraste, som kunna förekomma, två tre rader och ingenting vidare i stället för att utskottet just skulle inlåta sig på att diskutera de stora problemen, när riksdagsrepresentanterna i kraft av sin befogenhet väcka sådana uppslag till diskussion. Men det finns intet utskott, som till den grad försummar just denna sak som konstitutionsutskottet på senare tid.

Icke heller någon historisk utredning om frågan förekommer. Tänk vilken skillnad mot andra lagutskottets utlåtanden, där, ehuru slutet merendels blir nej, de flesta reformförslag göras till föremål för lojalt framläggande av, hur ärendet utvecklats sig och hur de olika meningarna under tidernas lopp gjort sig gällande.

Men konstitutionsutskottet är ett oskrivet blad. Non possumus, vi kunna det icke, därtill inskränker man sig. Här är det, som sagt, en liten ansats till motivering, men av den får man ej veta, om utskottet överhuvud anser, att avrustningsfrågan är en sådan fråga, som bör kunna lämpligen bli föremål för allmän folkomröstning, utan utskottet söker bara betäckning bakom den uppfattningen, att grundläggande förutsättningar finnas icke ännu. De röstberättigade ha ej möjlighet att bilda sig en klar uppfattning i ämnet såsom grund för sin röstning, och den möjligheten få de först sedan den av regeringen tillsatta försvarskommissionen framkommit med sitt betänkande.

Vi ha haft flera sådana betänkanen. Vi ha haft de Staaffska försvarskommissionerna. Och blev folket klokare efter det att de framkommit? Nej, det blev det icke. Vi ha haft en senare försvarskommission, där den nuvarande statsministern också spelade en roll och höll igen så mycket som möjligt, fastän hans eget folk sedan gav honom påtryckning. Blev folket klokare på det? Nej och tusen gånger nej. Har man någon anledning att vänta, att folket blir klokare av den kommission, som vi nu vänta resultatet av? Nej sannolikt inte. Den är ju tillsatt av de olika partierna, huvudsakligen från de mest konservativa i denna fråga. Det är visserligen en eller två ledamöter eller en och en halv ledamot, som på nåd fått komma med i kommissionen för att framföra en annan mening, och det kan ju ha sin betydelse.

I just en sådan sak förhåller det sig väl så, att folket redan har bildat sig en mening åt ena eller andra hållet, och det finnes just nu tre olika riktningar inom folket. Det veta vi redan nu. Krigets lärdomar ha uppmanat dem, kri-

gets efterverkningar ha fullkomnat dem, och motsättningen mellan Genève och Shanghai har i dessa dagar fördjupat dem. Men man synes på höjderna frukta röstsiffrornas maktspråk. Regeringen 1931 och riksdagen 1932 avböjer allt hänsynstagande till denna kunskap och viljan att få uttala sig, som verkli- gen finnes levande bland folket. Hur förhåller det sig för övrigt med sådana kommissioner, särskilt i en sådan fråga som avrustningsfrågan? Jo, det förhåller sig på det sättet, att där äro insatta personer, vilka komma dit med färdiga meningar. Hela den s. k. utredningen kommer att inskränka sig till, att man bereder dessa privilegierade personer den imperialistiska förmånen att kunna använda kommissionsarbetet för att skaffa belägg för sin på förhand fastslagna mening. Det är allt.

*Om
folkomröstning
i avrustnings-
frågan.
(Forts.)*

Nu vet man emellertid, som sagt, att i vårt land finns det tre meningar, som kämpa med varandra på djupen: ett bibehållande av en stark härordning efter svenska förhållanden, en starkt nedskuren härordning och en fullständig nationell eller s. k. separat svensk avrustning med bibehållande allenast av en ordningsmakt i anslutning till den nationella avrustning, som redan ägt rum genom fredsslutet, något som man här vill förbise i det allra längsta.

Man kan till och med säga, att det politiska problemet, dagspolitikens brännpunkt för närvarande är: Skall Tyskland få upprusta i likhet med de andra makterna eller skall det ej få det? Därom iakttaga de svenska militärvännerna och de ledande personligheterna en obrottslig tystnad, som man icke kan bryta. Men jag lyckades i går kväll vid ett diskussionsmöte få den tystnaden bruten. Tyskland bör tillåtas att åter upprusta medgav en expert på området. Det ligger således klart vilka möjligheter de röstberättigade ha att bilda sig en klar uppfattning. Den ha de redan, men man fruktar en separat avrustning, en svensk nationell avrustning. Man fruktar på höjderna siffran på den massa av svenska medborgare, som skulle ansluta sig till detta krav. Försvarskommissionen kan icke göra någon annan ändring i det än möjligen blanda bort korten och göra något slags medgivande, som förtager denna rörelse möjligheten att fritt och ursprungligt, såsom den lever på djupen, göra sin mening gällande inom nationen. Av dessa skäl, herr talman, ber jag få yrka bifall till motionen.

Här ha vi nu emellertid ej någon vänsterreservation, ej ens i form av en blank reservation, utan här stå vi igen inför den stora samingen om att byråkratisera detta ärende. Det skulle aldrig ha inträffat i den gamla andra kammaren, vars sista indiansommar jag upplevt och som alltid kommer att stå för mig såsom den skola, i vilken jag uppfostrats, som jag aldrig kommer att gå ifrån, därför att det var en riktig skola och en undervisning, som vi fingo om parlamentarismens väsen, dess källsprång i folkinstinkten och dess skyldighet att ge olika meningar rätt att göra sig vederbörligen gällande.

Det är nu någon lisa i alla fall, att här finnes ett särskilt yttrande, ty bara ordet »särskilt yttrande» anger, att man har olika meningar. Det är från herr Reuterskiöld. Om innehållet har jag ingen anledning att yttra mig, ty det är ej särskilt uppmuntrande. Han står dock ensam som pionjär för, att olika meningar i denna fråga kunna förekomma, under det att all vänsteropinion saknas i detta betänkande.

Detta betänkande har också spelat en roll, som jag tillåter mig, herr talman, även om det är litet på sidan av ämnet, att omnämna. Det var nämligen så, att motionen om detta ärende, min motion, stod i ett motionshäfte såsom den sista delen, där min vidlyftiga motion nr 214 var första delen. Jag hade fått tillfälle att läsa korrektur. Jag kom en fredag, den dag då korrekturet skulle återlämnas, med mitt korrektur, men då upplystes det, att den just gått i tryck. Annars brukar föreståndaren aldrig göra så, ty till

Om
folkomröstning
i avrustnings-
frågan.
(Forts.)

och med om korrektur icke begärts, brukar han fråga motionären per telefon, då det upptäckts något felaktigt språkligt uttryck eller någon lucka. Men det här gick i tryck utan vidare, fastän läst korrektur var att emotse.

Det berodde på konstitutionsutskottets sekreterare. Det var som sagt en fredag, som jag klockan ett eller två kom tillbaka med korrekturet. Men då hade det gått order om tryckning. Sekreteraren hade nämligen samma dag anmärkt, att utskottet hade bråttom med den sista motionen, icke den första, i vilken det var korrekturändringar. Man behövde binda ihop utskottssamlingen av dit hänvisade motioner på lördagen och på tisdagen skulle diskuteras, om denna motion hörde till utskottet eller ej. Det hade väl ej varit mer än rimligt att telefonera till motionären och säga: Så och så är det. Är det några rättelser, så kunna vi göra dem genast. Då hade man i alla fall fått sitt önskemål tillgodosett och någon tid hade ej förlorats.

Men då sade — och härmed kommer jag in på en konstitutionell fråga — föreståndaren till mig såsom en ursäkt, att han hade så mycket obehag för ett par, tre år sedan från konstitutionsutskottets sida för att det till tryckeriet avlämnade exemplaret av en motion i vissa delar av motiveringen var vidlyftigare än det exemplar, som hade remitterats till utskottet — beroende, såvitt jag minnes, på att jag i sista ögonblicket vid motionens väckande verkligen ej hade hunnit komplettera duplettexemplaret. Man hade läst de båda exemplaren mot varandra.

Nu vill jag säga herr Reuterskiöld, att det finns ingen föreskrift i grundlagen, att motioner skola avlämnas i två exemplar. I arbetsordningen står det därför skrivet, att de »böra» avlämnas i två exemplar. Det är en gammal praxis både här och i andra kammaren, att om man har bilagor, som skola fogas till motionen, är det nog att foga dem till det exemplar, som går till tryckeriet. Då kan samma undantag äga rum för själva motiveringen. Man kan ej vägra remiss till utskottet av en motion, som bara avlämnats i ett exemplar. Det är ju bara makulatur för utskottet. Det skall bara ha det för att se till vad motionen omfattar, om möjligtvis utskottet, innan den blir tryckt, skall återlämna den till kammaren. Där möter ett nytt övergrepp av konstitutionsutskottet mot författningen, som jag också i detta sammanhang vill erinra om.

Jag yrkar bifall, herr talman, till min motion.

Herr Vennerström: Den sista anmärkningen, herr Lindhagen gjorde angående utskottets formella behandling av hans motion, anser jag, att ordföranden närmast har att svara på. Jag ber för min del att få ingå i bemötande av det rent sakliga innehållet av herr Lindhagens anförande.

Det föreföll mig av hela hans läggning av detta anförande, som om det onekligen i detta fall rörde sig om en djupt allvarlig fråga. Det vittnar om, att herr Lindhagen själv nog icke läst betänkandet med något djupare studium utan fått det fullständigt om bakfoten. Rörande den principiella ställningen och även den rent praktiska inställningen till frågan om en folkomröstning i avrustningsfrågan ligger det så till från utskottets sida, att det finns bland majoriteten, d. v. s. det enhälliga utskottet, de, som principiellt äro för omröstningen och även de, som principiellt säkerligen äro emot omröstning i sådana spörsmål som detta. Att vi kommit fram till samma resultat och avstyrkt herr Lindhagens motion beror helt enkelt därpå, att herr Lindhagen begär en sådan omröstning, som vi icke anse nu vara lämplig. Vi anse icke att vi ögonblickligen utan att ha de grundläggande förutsättningarna äro klara gå till en omröstning mera teoretiskt av spörsmålet, utan att vi böra invänta det betänkande, som förr eller senare kommer från försvarskommissionen.

Jag ber att få säga herr Lindhagen — jag var förmodligen inbegripen i hans

hårda förkastelsedom, då vi blevo nedstörtade till dödsriket — att jag är principiellt på samma linje som han. Jag är en bestämd och energisk anhängare av tanken på folkomröstning i sådana viktiga nationella spörsmål som detta och kommer säkerligen en gång i framtiden att även i denna kammare, om jag då finnes där och om icke enkamarsystemet är genomfört, att bli en av de mest energiska förkämparna för att när vi gå till en slutlig omdaning av vårt försvarsväsen, vi gå in för den tanken att före riksdagens beslut bör komma en omröstning för att utröna folkets egen mening i saken. Jag menar, att verkligen en sådan för hela folket ingripande angelägenhet som frågan om en nationell ensidig avrustning eller en mera radikal nedskärning av rustningarna är av den natur, att den bör lösgöras ur det trånga partisammanhanget och att folket bör utan hänsyn till inrutning i den ena eller andra partifällan ha frihet att fälla sitt votum. Och detta icke vid en vanlig valkampanj, där alla möjliga och omöjliga, stora och små frågor vävas samman i det hela, utan man bör få frågan klart ställd till sig, så att riksdagen vet i detta fall folkets egen vilja, innan riksdagen går att fatta ett slutligt bindande beslut.

Jag vill hänvisa till, att man har gått den vägen exempelvis i vårt södra grannland Danmark i och med det avrustningsförslag eller kanske rättare sagt nedrustningsförslag, som där föreligger från den Stauningska ministärens sida. I en av de sista punkterna, punkten nr 47, i det förslaget kräves det folkomröstning, innan det av Staunings regering framlagda radikala nedskärningsförslaget blir definitivt godkänt. Nu vill man i Danmark ha den bekräftande, den decisiva folkomröstningen tillämpad. Vi ha ju inte det instrumentet i vårt land, utan vi ha endast konsultativ folkomröstning eller omröstning såsom ett led i utredningen, men jag anser för min del, att utredningen för riksdagens slutliga behandling av frågan icke är klar eller fullgiltig, förrän vi haft folkomröstning, så att vi veta, hur landet ligger till.

Sedan vill jag för min del bestämt vända mig emot den Lindhagenska tanken, att vi nu ögonblickligen utan vidare skulle slunga ut hela denna fråga att avgöras genom en folkomröstning. Jag är visserligen mycket tacksam å folkets vägnar för herr Lindhagens varma tro på menige mans förmåga att kunna genompejla även de organisatoriska detaljerna i spörsmålet, men jag måste på samma gång bekänna, att jag icke delar herr Lindhagens tro, att upplysningen bland menige man verkligen har den bärkraften och det sakliga underlaget, som herr Lindhagen för sin del uppenbarligen tror.

Man begär exempelvis ett votum genom folkomröstning för vad herr Lindhagen kallar den separata nationella avrustningen. Om man då skulle framställa den frågan: Vad är det egentligen för slags avrustning? så skulle man finna, att det finns åtskilliga olika meningar därom. I herr Lindhagens egen motion talas det exempelvis om, att centralmakterna, särskilt Tyskland, leva under en form av separat avrustning. Jag kan för min del icke godkänna detta omdöme. Ett land som Tyskland med en militärbudget, som för närvarande, skulle jag förmoda, är uppe i 900 miljoner kronor, är sannerligen icke avrustat. Det är ganska radikalt nedskuret i fråga om rustningarna, men det kan icke sägas vara i något avseende ett avrustat land.

Herr Lindhagen har fömenat, att det inte finns anledning att dröja med denna fråga, tills försvarskommissionen kommit med sin utredning och sina olika organisatoriska förslag, och han hänvisar i det fallet parallellvis till den Staaffska försvarsberedningen. Jag vill då säga herr Lindhagen, att det ligger väl ändå väsentligt olika till i fråga om försvarskommissionen vid jämförelse med den Staaffska försvarsberedningen. Vi ha erhållit — jag är en av ledamöterna i försvarskommissionen och jag vet därför tämligen väl, hur frågan ligger till — vi ha erhållit, säger jag, av riksdagen själv ett allsidigt, förutsättningslöst direktiv att utarbeta förslag dels rörande en krigsmässig ordning av för-

Om
folkomröstning
i avrustnings-
frågan.
(Forts.)

Om
folkomröstning
i avrustnings-
frågan.
(Forts.)

svaret, dels rörande den fullständiga, separata, eller s. k. isolerade avrustningen, och det är självklart, att i detta direktiv även finns inbegripet, att vi böra röra oss också i alla mellanlägena mellan krigsmässigt försvar och den fullständiga, isolerade, nationella avrustningen. Jag ber att få säga herr Lindhagen, att det i sinom tid ifrån försvarskommissionen kommer ett fullt organisatoriskt utarbetat förslag för den fullständiga, nationella s. k. separata avrustningen, samt att det kommer ett organisatoriskt utgestaltat förslag för ett krigsmässigt försvar ävensom förslag av radikal nedskärning av försvaret. Efter dessa förslag kunna vi se exempelvis, hur många man det skall vara och hur mycket pengar det skall kosta enligt varje organisationsförslag. När dessa förslag ligga på bordet, klart utgestaltade, så att varje man bland folket kan se och veta, hur det skall komma att gestalta sig, om man väljer den ena eller den andra vägen, då, menar jag, men icke förr är väl tidpunkten lämplig att kräva en folkomröstning i avrustningsfrågan eller i nedrustningsfrågan, så att man får ett folkvotum på grundval av en föregående utredning och alltså klarare kan leda sig fram till det beslut, som riksdagen och statsmakterna i sinom tid skola fatta.

Jag tror verkligen för min del, att denna argumentation håller, ty den är sakligt bindande, och jag tror, att herr Lindhagen vid närmare eftertänkande skall finna, att man, om man väljer en sådan linje, står på en sakligt säker plattform. Och i den situationen kan man även våga språnget att kräva den folkomröstning, som herr Lindhagen nu kräver.

Med denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets betänkande såväl beträffande motiveringen som även beträffande klämman.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag kan fullständigt instämma i den siste ärade talarens yttrande, då han utvecklade utskottets ståndpunkt i vad som förekommer i motiveringen till det förevarande utlåtandet, men till förekommande av eventuellt missförstånd ber jag få förklara, att utskottet såsom sådant icke har tagit någon ståndpunkt till vad den ärade talaren sade angående sin speciella uppfattning därom, huruvida folkomröstning i detta ärende överbud taget skall förekomma. Därvidlag fanns det naturligtvis inom utskottet olika meningar, men då utskottet ansett, att den frågan icke vore aktuell med den ståndpunkt, som utskottet intagit till det nu föreliggande spörsmålet, har utskottet av naturliga skäl undvikit att ingå på detta spörsmål. Utskottets ståndpunkt är här således obestämd vad utskottet självt beträffar.

Jag har också nöjet instämma med den ärade motionären i en formell fråga. Den ärade motionären yttrade här, att utskottet aldrig brukar ingå på någon längre utredning eller någon längre motivering för sin ståndpunkt, men att här gör utskottet i alla fall en liten ansats. Jag delar hans uppfattning i det avseendet och kan nämna, att jag har sökt hävda den uppfattningen inom utskottet mycket länge, att utskottet icke skall avfärda en motion med en motivering på endast ett par rader, utan att utskottet skall ge en må vara kort men dock saklig motivering. Och jag vågar säga, att utskottet har mer och mer kommit till denna uppfattning. Jag tror, att det utlåtande, som i dag föreligger till behandling, ger bevis för detta, även om det icke har den utförlighet i historiken, som andra lagutskottets utlåtanden.

Det kan råda olika meningar om, huruvida en sådan historik är alldeles behöflig vad konstitutionsutskottsfrågor beträffar, och det kan till och med ifrågasättas, om den alls är behöflig i fråga om andra lagutskottets frågor. Jag vet i alla fall, att i kommittén för riksdagsarbetets reformering var det allvarligt på tal att begränsa utskottets utlåtanden för att minska tryckningskostnaderna, då det eljest lätt kan komma med mycket, som ändå finns tryckt på annat sätt och i annan ordning. Och då åberopades särskilt de vidlyftiga andra

lagutskottsutlåtandena. Det framhölls å andra sidan, och det var min ståndpunkt, att man icke hade anledning att gå in i kritik av något utskotts sätt att sköta den saken, utan att det berodde på ärendets beskaffenhet och att, om det ansåges behöfligt att göra en utredning, detta borde stå varje utskott fritt. I konstitutionsutskottet ha vi överhuvud taget ansett, att det icke är lämpligt, nödvändigt och riktigt att skriva mer än som är nödvändigt med hänsyn till det föreliggande ärendet, och det tror jag vi gjort även i detta fall.

När så motionären påtalar, att hans motion blivit tryckt, utan att han haft tillfälle att göra korrekturändringar, vill jag säga, att då det gäller spörsmålet, om en motion skall tagas emot eller icke, så finns det, såsom den ärade talaren vet, också en tidsbegränsning i de reglementariska föreskrifterna. I konstitutionsutskottet anse vi dock icke, att vi kunna taga upp frågor till avgörande, utan att samtliga utskottsledamöter ha förslaget framför sig. Det är en billig begäran, att de utskottsledamöter, som skola taga ställning till en fråga, skola ha alla motioner i frågan framför sig, och det är å andra sidan en obillig begäran, att motionärerna skola få sitta och läsa korrektur på sina motioner, och det är en ändå mer obillig begäran, att motionärerna skola få i korrektur ändra sina motioner. Vad det sistnämnda angår, har utskottet åtminstone erfarenhet av, att det åtskilliga gånger förekommit i fråga om vissa motioner, och i kommittén för riksdagsformernas omarbetning påtalades alldeles särskilt, att ett sådant förhållande ingalunda var sällsynt. Men kommittén var också enig i sin mening om, att det icke borde få förekomma. Läser man kommitténs betänkande, kan man även där finna vissa bestämda uttalanden emot ett sådant förfarande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Herr Vennerström började sitt anförande med att säga, att jag fått innebörden i utskottsutlåtandet om bakfoten. Jag tycker tvärtom, att debatten vitsordat, att motionärens uppfattning av betänkandet är riktig.

Det har av den siste talaren upplysts, att det inom utskottet fanns olika meningar om den primära och fundamentala frågan, huruvida överhuvud taget ett sådant ämne som avrustningen lämpar sig för folkomröstning eller inte. Motionen är framlagd just för att pressa den saken i förgrunden, men det finns ingenting i utskottsutlåtandet om detta, såsom den siste talaren så riktigt anmärkt. Det finns inte heller någon reservation, som säger, att reservanterna finna visserligen, att den frågan bör lämpa sig för en folkomröstning, men anse icke tidpunkten nu vara inne. Hade något sådant funnits, hade den, som läser utskottsbetänkandet, fått veta, att den frågan var en tvistig fråga och att det fanns inom utskottet olika meningar om densamma. Nu har Vennerström deklarerat, att han är övertygad om, att frågan lämpar sig för folkomröstning. Men det hade varit önskligt, att de i utskottet, som haft denna särskilda mening, också givit den till känna i form av en reservation till utskottets motivering.

Utskottets ordförande har emellertid sagt här, att det är bäst att tåga med detta, särskilt då det finns olika meningar och man haft andra grunder att avstyra motionen. Det är väl ändå ett sätt att förrycka ett utskottsbetänkande. Ty även i fråga om idépolitiken skall man väl bereda riksdagen tillfälle att skaffa sig olika meningar och att även utåt manifesteras olika idéer, som brottas mot varandra, i stället för att sätta svampen på frågan på detta sätt genom en sådan korrupt enighet, som det här i själva verket måste vara fråga om, då man kompromissar bort idéerna.

Vad angår valet av tidpunkt för omröstningen, kunna naturligtvis olika meningar finnas därom liksom om allting annat i världen. Vennerström betonade, att folket för närvarande saknar hållpunkt för bedömande av denna av-

Om
folkomröstning
i avrustnings-
frågan.
(Forts.)

Om
folkomröstning
i avrustnings-
frågan.
(Forts.)

rustningsfråga och icke kan yttra sig om organisatoriska detaljer i densamma. En allmän nationell avrustning vid sidan av andra slag av avrustning kan naturligtvis ske på olika sätt. Men inte är det, herr Vennerström, om det, som folket skall yttra sig, utan det är väl om själva sitt sinnelag folket skall yttra sig.

Där ser man risken av att vänta. Ty gör man det, så kommer försvarskommissionen, tillsatt på ett särdeles »sambällsbevarande» sätt, att inlåta sig på organisatoriska detaljer utan kontakt med folkmeningen. Sedan skulle saken föreläggas för folket, som därigenom skulle tvingas att rösta om organisatoriska detaljer. Det är just det, som folket inte skall rösta om, ty sådant begriper folket föga, utan folket skall rösta om förslagets riktning.

Vi veta för övrigt, att man ute i landet är beredd att rösta om en sådan sak. På ungdomskonferensen fanns sannolikt, sades det, avsevärd majoritet för att genast rösta för att en nationell svensk avrustning vid sidan av fredsslutets nationella avrustningar borde ställas i förgrunden. Men så kompromissades saken bort med att ej tala om olika meningar utan vänta, tills försvarskommissionen kommer med organisatoriska detaljer. Men då står folket slaget till en slant och får lätt ej rösta om annat än organisatoriska detaljer.

Enligt min och mångas uppfattning är det särskilt för kommissionen av stor betydelse, att den på förhand vet vad klockan är slagen i landet, ty därav kommer ledamöternas ställning att taga intryck. Annars känner man sig lugn och kan konservera sig. Men vet man, vad folket sagt ifrån, så kan man förvänta fruktbarare slutsatser av kommissionens betänkande, än av det lugna stillestånd, under vilket man nu vill, att den skall arbeta för att sedan förelägga folket vissa organisatoriska och mera konservativa förslag, som icke — mera sällan åtminstone — äro lagda för folkets röst. Det är min uppfattning, herr talman!

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman! Jag ber att med anledning av det sista anförandet få säga något om ett par saker.

Den ena saken är den, att den siste ärade talaren såväl som kammarens övriga ledamöter veta, att när referendum infördes, så stod i samband därmed också frågan om beredande på officiell väg av nödiga upplysningar för en folkomröstning. Det är, enligt utskottets och flertalets uppfattning, så, att en dylik omröstning icke bör vara en känslsak utan en omröstning på grundval av vunnen insikt. Och förrän man har i försvarsfrågan kommit därhän, kan en sådan förutsättning icke anses vara officiellt för handen för en folkomröstning i densamma.

Därav följer icke, att det blir en omröstning om detaljer, utan det blir en omröstning om principerna med hänsyn till de konsekvenser, vilka man ser genom utredningen vara klarlagda.

Den andra saken är den, att det är en fundamental skillnad mellan den ärade talaren och, som jag vågar tro, utskottet i dess helhet, då det gäller spørsmålet om vad utskottet skall yttra sig om eller icke. Inom konstitutionsutskottet inlåta vi oss icke på några akademiska diskussioner om, hur det eller det borde vara, om hur det och det borde tolkas, ifall frågan en gång blir aktuell, utan vi anse oss vara satta att ge vägledning för kammaren med hänsyn till en praktisk frågas praktiska besvarande i det ögonblick, som svaret skall ges. Men då ligger det åtminstone i min natur såsom jurist att man icke heller bör inlåta sig på diskussion om varjehanda oklara ting eller göra uttalanden, vilkas konsekvenser man icke kan inse. Några akademiska debatter om, hur lagen skall tolkas, hur man skall anse, att en sådan fråga bör bedömas med hänsyn till grundlagens ställning o. s. v., är sådant, som ligger utanför konstitutionsutskottet såsom en delegation av Sveriges riksdag.

Herr **Vennerström**: Herr Lindhagen yttrade, att om det blev en folkomröstning i avrustningsfrågan, skulle försvarskommissionen därmed få veta vad klockan var slagen och att kommissionen icke borde framlägga sitt förslag, förrän den fått denna erfarenhet om folkets tänkesätt. Gentemot detta vill jag bara erinra om, att direktiven för vårt arbete i försvarskommissionen äro skapade av riksdagen själv genom beslut av andra kammaren och av första kammaren. Enligt dessa direktiv äro vi ovillkorligen skyldiga att taga frågan till fullständig, förutsättningslös omprövning, och därvid äro vi, som herr Lindhagen väl känner till, ovillkorligen skyldiga att i praktisk och organisatorisk form utgestalta utformningen av även den nationella avrustningslinjen. Det behövs således icke någon fingervisning om vad klockan är slagen, utan den utredningen och den planen kommer i vilket fall som helst att framläggas. Huruvida det sedan blir fler eller färre av kommissionens ledamöter, som komma att yrka bifall därtill, är en senare historia.

Jag vill vidare säga herr Lindhagen, att då han talade om detaljer och detaljer och detaljer — han upprepade ordet detaljer en mängd gånger — och sade, att det var enbart om detta, som folkmeningen skulle höras, sedan försvarskommissionen var klar med sitt arbete, så är det självklart, att så icke är förhållandet. Utan från vårt håll kommer det att utgestaltas en fullständig organisationsplan, med fullständig kostnadsuträkning för den totala avrustningslinjen, för den radikala nedskärningslinjen, för den krigsmässiga linjen o. s. v. Det blir således icke alls bara detaljer, utan det blir huvudlinjerna och de stora avgörande grunddragen i de olika organisationsplanerna, som då komma att föreligga. Men innan dessa föreligga, är det enligt min mening självklart, att ett ställningstagande från folkets sida på lösa boliner är av noll och intet värde.

Sedan vill jag yttra ett enda ord till beträffande vad herr Lindhagen sade angående en korrump kompromiss i utskottet, där vi rent av skulle ha kompromissat bort de stora grundläggande idéerna. Jag vill i det fallet bestämt tillbakavisa herr Lindhagens uppfattning. Här föreligger icke någon korrump kompromiss med bortschackrande av den ena eller andra idén från den ena eller andra sidan. Vi äro fullständigt eniga på den punkten, att vi icke kunna medverka till herr Lindhagens förslag, att frågan redan nu eller om möjligt till nästa riksdag bör göras till föremål för folkomröstning. Vi anse, att när utredningen från försvarskommissionens sida föreligger färdig, är tiden mogen att denna fråga lägges fram till ny behandling, och då skall herr Lindhagen kanske finna, att några idéer av något som helst slag icke blivit bortschackrade genom någon sorts kompromiss.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Det har nu i alla fall upplysts, att det inom utskottet rått olika meningar om den fundamentala saken, huruvida detta ämne överhuvud taget ägnar sig för folkomröstning eller icke. Det är för allmänheten av största betydelse att få veta något om meningsbrytningarna inom ett utskott, och jag menar, att alla sådana kompromisser, som äro avsedda att sätta svampen på, när det finns olika meningar i ett utskott i en frågas kärnpunkt, måste, även om de inte i detta fall verka mer än i andra fall, Vennerström, dock verka något korrump, såsom allt sådant kompromissande måste vara i själva verket.

Nu visade ju också Vennerströms yttrande, att han anser, att det är inom kommissionen, som klockan slår. Det tror jag inte är fallet, utan det visar sig endast ute bland folket, vad klockan är slagen, och icke i kommissionen.

Vidare sade Vennerström, att det kommer att av kommissionen utarbetas olika förslag i detalj, och så skall folket rösta just om dessa förslag. Men det begriper inte folket sig på så mycket, som om det bara gäller huvudriktningen

Om
folkomröstning
i avrustnings-
frågan.
(Forts.)

Om
folkomröstning
i avrustnings-
frågan.
(Forts.)

av den inställning, som det här kan bli fråga om! Dessa huvudriktningar — det veta vi alla mycket väl, det tillåter jag mig säga — de äro till antalet tre. Förra gången jag hade ordet glömde jag att säga något om utskottsordförandens erinran, att det är alldeles givet, att utskottens ledamöter måste ha motionerna i en fråga framför sig, om de skola kunna bedöma, huruvida utskottet skall besluta att behålla motionerna eller skicka dem till annat håll. Men den frågan förelåg icke i det här fallet. Ty utskottet hade i alla fall i lika god tid fått del av motionen utan den överrumpling som, till skada för en annan motion, av utskottets sekreterare i samråd med tryckeriexpeditionens föreståndare organiserats med hänsynslöst och hitintills okänt förbigående av vederbörande motionär.

Herr Reuterskiöld: Man brukar icke i utskottet se på frågorna, först när de skola avgöras, utan så snart de finnas i tryck, och skulle herr Lindhagens korrekturändringar ha vidtagits först, så hade vi icke fått motionen i tryck, förrän samma dag som utskottsbetänkandet nu utdelades, och då skulle det ha blivit en allt för lång väntan.

Jag begärde ordet för att stryka under, att den siste ärade talaren i ett avseende missförstått vad jag sagt. Att jag sade, att det var olika meningar inom utskottet, betyder icke, att det varit meningsbrytning, diskussion eller kompromiss, utan blott att yttranden förekommit, som visat en olika inställning till frågan. I detta fall diskuterades icke frågan om behovet av referendum rörande försvaret, utan blott den fråga, som nu verkligen var aktuell, d. v. s. om ett referendum just nu.

Herr Lindhagen: Det står i Sveriges grundlag, att riksdagens ledamöter ha rättighet att väcka motioner i frågor, som äro grundade på deras och deras kommittenters uppfattning. Här förelåg en grundlagsenlig motion, den var således aktuell, och det var utskottets skyldighet att respektera svenska folkets representanters rättigheter.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr statsrådet *von Stockenström* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 83, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter;

nr 84, angående viss ändring i bestämmelserna rörande förvaltningen av fonden för anordnande av lokaler för statens ämbetsverk i huvudstaden;

nr 85, angående reglering av Norrköping—Söderköping—Vikbolandets järnvägsaktiebolags skuldförhållande till staten;

nr 86, angående medgivande för Kungl. Maj:t att i vissa fall försälja kronoegendom m. m.; samt

nr 87, angående försäljning av vissa mindre lägenheter från kronoegendomar m. m.

Ang.
utseende av
suppleanter
för vissa
fullmäktige.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion angående införande i kommunallagarna av bestämmelser därom att för vissa fullmäktige suppleanter skola utses.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 3, hade herr *Hällgren* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning rörande lämpligheten av införande i kommunallagarna av sådana bestämmelser, att vid val av stads-, kommunal-, municipal- och kyrkofullmäktige även suppleanter skulle utses för att inkallas vid uppståndet hinder för vald fullmäktig att bevista sammanträde.

Ang.
utseende av
suppleanter
för vissa
fullmäktige.
(Forts.)

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herrar *Mellén, Fredrik Ström, Borg, Hallén* och *Holmström*, som ansett att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning rörande lämpligheten av införande i kommunallagarna av sådana bestämmelser, att vid val av stads-, kommunal-, municipal- och kyrkofullmäktige även suppleanter skulle utses för att inkallas vid uppståndet hinder för vald fullmäktig att bevista sammanträde.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Den fråga, som här föreligger, har en mycket stor betydelse för kommunerna, och jag kan för min del icke finna annat än att denna fråga kommer att poeka på sin lösning. Man kan väl till en början, kanske den ena gången efter den andra, hindra en sådan lösning, men i längden går det dock icke.

Saken är följande. Suppleantskap har icke införts vid vare sig stadsfullmäktig- eller kommunalfullmäktiginstitutionerna, men väl i nämnder och styrelser. I nämnder och styrelser deltaga på grund av ärendenas anhopning i regel även suppleanterna i arbetet och vinna på detta sätt en mycket betydande kommunal erfarenhet och skolning. Jag kan säga, att min erfarenhet är den, att denna anordning, att suppleanterna kunna deltaga i nämndernas och styrelsernas förhandlingar och följa ärendenas gång samt sätta sig in i deras många gånger mycket invecklade natur, är en av de viktigaste möjligheter, som givas till att kunna uppfostra nya kommunalmän. Men när man sedan kommer till själva fullmäktiginstitutionerna, finnes där icke längre möjlighet för några suppleanter att, såsom önskvärt skulle vara, följa med arbetet, utan det är allenast de ordinarie ledamöterna av fullmäktige, som kunna deltaga och följa ärendenas gång och hela den stora kommunala apparaten. Det kan sägas, att fullmäktige icke sammanträda så ofta, att detta har så stor betydelse, men ju mer ärendena ökas, dess oftare komma fullmäktiges sammanträden att äga rum, och i många städer och, jag tror, även i många mindre samhällen äro dessa sammanträden ganska talrika. Mången gång är också arbetet inom fullmäktige med hänsyn till ärendenas vikt av en mycket komplicerad natur.

Detta är ett av skälen för att införa suppleantskap i fullmäktiginstitutionerna. Ett annat skäl är följande.

Det händer mycket ofta, i synnerhet beträffande äldre kommunalmän, som man icke kan eller vill mista i en fullmäktiginstitution, att deras platser i fullmäktige få stå tomma, ibland under en eller annan månad eller till och med under längre tid, på grund av att vederbörande äro upptagna i andra allmänna värv eller måste företaga studieresor eller andra resor i och för sina kommunala eller andra allmänna uppdrag eller därför att de på grund av sjukdom icke kunna närvara vid sammanträdena. Detta är något, som man icke under några omständigheter kan finna vara tillfredsställande, men det blir så mycket svårare att finna det tillfredsställande, som detta medför, att det — med våra ganska strängt uppdagna partilinjer — vid åtskilliga tillfällen, då partierna väga tämligen jämnt, blir den rena slumpen, som spelar en gan-

*Ang.
utseende av
suppleanter
för vissa
fullmäktige.
(Forts.)*

ska avgörande roll för ärendenas utgång. En votering kan hänga på en eller två eller tre röster. Detta kan vid det ena sammanträdet drabba ett parti och vid ett annat sammanträde ett annat. Detta alstrar en osäkerhet, som icke är nyttig.

Dessutom medför denna brist i författningarna, att åtskilliga personer överhuvud taget icke kunna åtaga sig kommunala uppdrag, personer som man eljest gärna skulle vilja ha med i dessa församlingar på grund av deras kunighet, erfarenhet och skicklighet. Alla partier, tror jag, ha den erfarenheten, att de, när de hemställa till allmänt aktade män att kandidera, få det svaret: »Det är mig omöjligt.» En köpman svarar: »Jag måste vara ute på resor då och då.» En ämbetsman svarar: »Jag måste ibland ligga ute på förrättningar i statliga uppdrag. Jag kan därför icke åtaga mig någon kandidatur.» Industriidkare och industriarbetare måste ofta resa från sin hemort i viktiga uppdrag, som icke kunna åsidosättas, och kunna därför icke åtaga sig att kandidera. Samhällena gå på det sättet miste om betydelsefulla krafter, vilket medför, att arbetet blir tyngre och svårare i kommunerna, än om man kunde tillgodogöra sig de krafter, som verkligen stå till buds. Hade den möjligheten funnits — det svaret får man ofta höra — att en suppleant kunnat rycka in, då skulle de ha kunnat åtaga sig uppdrag, som de nu icke anse sig kunna mottaga.

De skäl, som utskottet anför mot en dylik anordning, synas mig icke vara av någon större betydelse. Det heter, att »en anordning av föreslagen art skulle kunna leda till att de ordinarie fullmäktiges känsla av ansvar förminskades och att följaktligen en fullmäktig lätt kunde utan tvingande skäl låta en suppleant i omstridda frågor inträda i sitt ställe». Så är ingalunda erfarenheten från nämnder och styrelser, där ävenledes voteringar förekomma. Det visar sig tvärtom, att ansvarskänslan är mycket stark. Det förekommer mycket sällan, att en ordinarie ledamot utan fullt acceptabla och legitima skäl är frånvarande och en suppleant vid voteringen träder i hans ställe. Jag tror, att det är fullkomligt överdrivna farhågor, som man här hyser.

Det heter vidare: »Suppleant skulle dessutom i regel, och i motsats till vad som vanligen gäller om suppleant i utskott, nämnd, styrelse eller råd, endast under spridda sammanträden komma att deltaga i fullmäktiges arbete och torde då i allmänhet icke hinna förvärva den erfarenhet och vana vid arbetet och den insikt i föreliggande frågor, som erfordras för att hans insats skall bli av värde.» Jag tror, att detta är alldeles felaktigt. De kommunalmän, som bli suppleanter, komma säkerligen mycket noga och ingående att följa förhandlingarna, just för att de, i händelse de måste inträda som ordinarie ledamöter, skola vara inne i ärendena. Så är förhållandet i nämnder och styrelser, och ingenting talar emot att förhållandet skulle bli detsamma i fullmäktigeinstitutionerna.

Herr talman! På grund av vad jag sålunda anfört, ber jag att få yrka bifall till reservanternas hemställan.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Reservanternas ärade talesman anförde egentligen tre skäl för reservationen. I likhet med utskottet kan jag icke finna, att de ha någon avgörande vikt.

Det första skälet är, att partiställningen inom fullmäktige kan vara sådan, att avgörandet kan hänga på en röst — jag tillspetsar skälet på det sättet — och att det därför kan vara lyckligt att ha en suppleant, om någon är frånvarande. En sådan situation är ju tänkbar och förekommer på sina håll. Detta har kanske speciellt intresse för Stockholm, men jag tror icke, att det i stort sett är av någon vikt för landsorten. I regel äro icke partiförhållandena så tillspetsade, när det gäller kommunalförvaltningen, att denna syn-

punkt kan ha betydelse annat än i rena undantagsfall. Jag tror icke, att man bör lagstifta för undantagsfallen och för utväxterna på partiväsendet.

Det andra skälet angavs vara, att man genom den föreslagna reformen kunde tillförsäkra sig dugande krafter, som man eljest icke skulle kunna få. Förutsättningen här är, att det icke finnes andra, lika dugande krafter, som stå till förfogande. Jag tror icke, att detta är visat. Jag tror tvärtom, att tillgången på dugande krafter i vårt kommunala liv är ganska riklig även ute i de mindre kommunerna. Om en person är särskilt upptagen av mycket annat, kan det vara fråga, om han i kommunalrepresentationen är att föredraga framför en annan, likvärdig kraft, som är tillgänglig. Jag tror överhuvud icke, att man bör införa bestämmelser om suppleanter, därför att man vill bereda en person tillfälle att tillhöra fullmäktige och mestadels vara frånvarande. Det kan finnas olägenheter av suppleantinstitutionen, som äro vida större än den vinst man i detta avseende gör.

Det tredje skälet är, att suppleanter redan finnas i nämnder och styrelser. Men där ha vi en stor principiell olikhet. Reservanterna tro, att man på fullmäktige kan tillämpa samma regler och synpunkter som med avseende på styrelser, nämnder, råd o. dyl., men efter utskottets mening är detta alldeles felaktigt. Styrelser, nämnder, råd o. s. v. handhåva en löpande förvaltning och ha kanske ofta tätare sammanträden än fullmäktige. Där är suppleantinstitutionen helt naturlig, och det är mycket möjligt, att suppleanterna till och med få vara närvarande och delta i överläggningarna, fast endast den ordinarie ledamoten voterar. Hos fullmäktige däremot kan man icke tänka sig, att suppleanterna delta i debatten. Om de äro med och höra på, få de sitta på åhörarläktaren. Det kan icke bli någon annan ordning; man kan icke ha suppleanterna bland fullmäktige. Situationen är helt olika för en beslutande representantförsamling och för de verkställande myndigheterna, och förbiser man denna kapitala olikhet, kommer man till det felslut, vartill reservanterna kommit.

Konsekvensen av ett bifall till förslaget om införande av suppleantinstitutionen inom fullmäktige är, att vi också få suppleanter inom kamrarna. Denna fråga har ju varit uppe. Suppleanter finnas som bekant inom landstingen, men där gäller den regeln, att de suppleanter, som inkallas, sitta för helt landstingssammanträde och att ombyte icke kan ske under ett sammanträde. Det förekommer i regel endast ett landstingssammanträde om året, och suppleant, som inkallas, får alltså tjänstgöra under hela landstinget, men han kan icke gå ut och in som barn i huset vid behandlingen av olika frågor under samma sammanträde. En sådan ordning skulle enligt utskottets mening vara synnerligen olämplig även inom fullmäktige.

Vill man hålla fast vid den fundamentala skillnaden mellan fullmäktige som beslutande representation och nämnder och råd som verkställande organ, kan man icke åberopa erfarenheterna från de senare, när det gäller de förra. Jag tror, att man ger sig ut på ett ganska farligt gungfly, om man bifaller motionen, och jag tillåter mig därför hemställa om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

*Ang.
utseende av
suppleanter
för vissa
fullmäktige.
(Forts.)*

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatta åtgärder för främjande av sparsamhet bland skolungdomen; samt

nr 19, i anledning av väckt motion angående avlöningsförmånerna för viss personal vid den av staten övertagna Dala—Hälsinglands järnväg.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion angående ny lag om hittegodts m. m.;

nr 6, i anledning av väckt motion om tillägg till och ändring i lagen om bostadsrättsföreningar; samt

nr 7, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om tillsyn över stiftelser m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för vederbörande tjänstemän hos länsstyrelsen i Kalmar län från ersättnings skyldighet på grund av uppkommen förlust å viss virkesförsäljning;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för landsfiskalen B. J. Mjöberg från viss ersättnings skyldighet jämte en i ärendet väckt motion;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden m. m.;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av medel ur domänverkets markinköpsfond för förvärf av en fastighet i Umeå stad;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till landförsvaret av ett område av kronoegendomen Revinge nr 22 (22³) i Revinge socken av Malmöhus län;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett till Varbergs f. d. fästning hörande, i Träslövs socken av Hallands län beläget område;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett område av utgården Knype under kronoegendomen Gudhem i Gudhems socken av Skaraborgs län m. m.;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av kronoegendomen Kålshult nr 1 i Jönköpings län m. m.; samt

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av

avtal mellan kronan och Stockholms stad om överlåtelse av visst område å Djurgården m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 83—87.

Herr *Pettersson* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av medel ur undsättningsfonden för tillvaratagande av stormfälld skog inom vissa delar av landet.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 26, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Rumänien slutet bosättnings-, handels- och sjöfartsavtal.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om reglering av kursförluster för vissa diplomatiska tjänstemän m. m.; samt

nr 28, angående regleringen för budgetåret 1932/1933 av utgifterna för kapitalökning i avseende å post- och telegrafverken, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare.

Härmed får jag vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 15:e dennes och tillsvidare på grund av offentligt uppdrag, som föranleder vistelse i Genève under den närmaste tiden.

Stockholm den 10 februari 1932.

Eliel Löfgren.

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, herr Löfgren vore genom ifrågavarande uppdrag förhindrad att delta i riksdagsarbetet.

Anmäldes och bordlades

bevillningsutskottets betänkande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. och 22 § 2 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket ävensom i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av vissa i flottledsfonden ingående fordringsbelopp.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.26 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Måndagen den 15 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *Gyllenswärd* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 82, med förslag till ändrad lydelse av § 60 regeringsformen.

Justerades protokollet för den 9 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 83, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 84, angående viss ändring i bestämmelserna rörande förvaltningen av fonden för anordnande av lokaler för statens ämbetsverk i huvudstaden; och nr 85, angående reglering av Norrköping—Söderköping—Vikbolandets järnvägsaktiebolags skuldförhållande till staten.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 86, angående medgivande för Kungl. Maj:t att i vissa fall försälja kronoegendom m. m.; och

nr 87, angående försäljning av vissa mindre lägenheter från kronoegendomar m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Pettersson* m. fl. väckta motionen, nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av medel ur undsättningsfonden för tillvaratagande av stormfälld skog inom vissa delar av landet.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 8 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 2 och 15.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 82.

Herr *Pålsson* väckte en motion, nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till sockerbetsodlingens stödjande.

Motionen hänvisades till bevillningsutskottet.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med hänvisning till bifogade läkarintyg får jag vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet till den 21 dennes.

Benestad, Alvesta den 14 febr. 1932.

Per Gustafsson.

Att riksdagsmannen *Per Gustafsson*, Benesta, på grund av sin astmatiska bronchit fortfarande är oförmögen deltaga i riksdagsarbetet före den 21 ds, intygas på heder och samvete.

Alvesta den 13 febr. 1932.

Arvid Aaby-Ericsson,
leg. läk.

Den begärda ledigheten beviljades.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10.07 f. m.

In fidem
Lode Wistrand.
